

La resposta del sistema penal i el procés de recuperació i reparació de les víctimes de violència masclista .

Rakel Eскурriol Martínez. Tamaia Viure Sense Violència, sccl

Taula Rodona, presentació del llibre d'Encarna Bodelón:

Violència de género y las respuestas de los sistemas penales.

Organitzat per: Grup Antígona

Espai Francesca Bonnemaison

3 abril 2013

Des de Tamaia, viure sense violència, i en nom propi, volíem agrair el poder estar en aquesta taula per compartir experiències en relació a les respostes del sistema penal a la violència que pateixen les dones, especialment agrair a l'Encarna Bodelon, companya feminista i investigadora experta en aquesta matèria. També felicitar-vos pel llibre, és importantíssim poder tenir estudis que reflexin una realitat que sovint és ignorada per la societat en relació al tractament que s'està donant a la violència masclista que pateixen les dones pel sistema judicial. Per a nosaltres té un sentit terapèutic poder compartir aquelles experiències que les dones ens expliquen respecte els seus processos de recuperació i les experiències amb el sistema penal, ja que ens fa sentir menys soles i transformar la impotència que ens traslladen les dones en una lluita comuna , per a aconseguir que la justícia sigui justa també amb les dones.

A Tamaia fa 20 anys que treballem terapèuticament amb dones que estan o han estat en situacions de violència a la parella o la família. Hem pogut constatar que el dany que genera la violència necessita un llarg procés de recuperació i reparació, per tal que la dona pugui sentir que és un capítol tancat a la seva vida. Sovint aquests processos impliquen un compromís de treball personal d'anys i en els casos més greus es podran reparar únicament alguns àmbits de la vida de les dones.

Com bé s'exemplifica en el llibre els tempos dels processos judicials no estan adaptats als tempos del procés de les dones. Quan parlem de procés ens referim a una primera etapa en la que la dona identifica alguns episodis abusius i comença a buscar solucions, una segona en la que posa en marxa solucions relacionades amb sortir d'aquesta relació i posar denúncia o no, una tercera etapa en la que les dones comencen a identificar la magnitud dels efectes de la violència en les seves vides i en aquest cas poden buscar suport especialitzat. I podríem parlar d'una etapa final en la que les dones senten que s'han enfortit i han pogut posar límits a la violència i viure una vida lliure de violències en les seves relacions. Aquestes etapes es poden anar creuant entre elles i no totes les dones han de passar de la mateixa manera per aquestes passes.

Com deia els tempos dels processos judicials no tenen en consideració el procés de les dones, sovint quan s'inicia un procés penal fruit de la denúncia, de la dona o d'un tercer, és difícil que la dona pugui tenir una claredat del conjunt de danys que la

violència ha tingut en la seva vida, en el llibre es descriu els diferents tipus de violència viscuda (física, psicològica, sexual), hem de pensar que per exemple la violència sexual és difícil de identificar si no s'ha pogut fer un procés terapèutic o d'ajuda. Les dones encara estan en una situació vulnerable i la rapidesa que precisa el sistema judicial en el cas dels judicis ràpids pot perjudicar-les en el cas de que no es trobin amb professionals especialitzats que puguin detectar la violència que elles expressen de maneres diverses i que a més les puguin informar correctament del que han de fer, de quines passes han de seguir, quines conseqüències tindrà posar la denúncia i enfrontar un procés judicial, etc.

El procés abusiu fa que les dones es sentin responsables del que estan patint i la culpa i la vergonya dificulten que ho puguin compartir amb algú fora de la relació. També ens trobem amb casos a Tamaia de dones que han hagut d'esperar fins a 6a al judici de violència, llavors veiem que el procés personal es pot tancar molt abans que el procés legal i en el cas de que aquest es resolgui favorablement serà un element de reforç per a les dones

Seguint amb la idea de que per a les dones és difícil anomenar els diferents tipus d'abús que estan vivint hem de pensar que llavors han d'haver professionals preparats/des per detectar en el discurs d'aquestes la violència viscuda habitualment i que pugi ser aportat com a prova. Hem de remarcar que poques vegades existirà una violència puntual en relacions de parella i que aquesta hagi estat denunciada ja que les dones denuncien després de molts anys de patir maltractaments.

Si els i les professionals no s'han format específicament per treballar amb la violència masclista reproduiran mites i estereotips que perjudicaran a les dones que busquen ajuda i protecció. Les dones ens expliquen el tracte de professionals que interpreten la situació de les dones en funció dels mites o idees errònies entorn la violència, ex. Valorar positivament que hagin renunciat a la indemnització en el procés judicial perquè això vol dir que les dones no busquen treure profit de la situació, idea errònia que no es qüestiona quan per exemple els homes demanen la custòdia compartida després d'anys de no fer-se càrrec dels fills per tal de no aportar la pensió o que no reclamin els seus béns perdent un dret fonamental que a més les posa en una situació de risc econòmic.

La normalització social dels abusos i les dificultats de reconeixement legal d'aquests genera que les pròpies dones no identifiquin més enllà de la violència física. Respecte el maltractament psicològic, no només les dones massa vegades no saben que està tipificat com a delicte, sinó que si van a denunciar moltes vegades son desanimades per les dificultats de tenir proves.

Quan una dona va a demanar protecció o ajuda i des dels serveis se la posa en dubte, no se la creu o fins i tot comença a qüestionar-se si ella pot ser o no culpable s'està reafirmant aquells missatges que ha rebut al llarg de la relació de violència: ningú et creurà, veuran que estàs boja, veuran que no ets una bona mare i et treuran els fills... Les experiències en els circuits d'atenció que reforcen la indefensió apresada, és

a dir, el missatge de que no es pot fer res per aturar la violència i poder sortir d'aquesta, generen víctimes no únicament de la relació sinó també d'un sistema que acaba actuant impunement amb la vulneració dels seus drets com a dones i com a persones.

Trobem aleshores complicacions en els casos de dones que s'han defensat de la violència patida o bé que els seus maltractadors fan una contradenúncia avançant-se a la denúncia de la dona. En molts casos o bé es castiga a la dona o bé es donen per bones les dues denúncies per posar un correctiu comú, això és no tenir en compte el caràcter estructural de la violència masclista en la que quan hi ha violència a la parella en un 90 a 95% dels casos aquesta és de l'home cap a la dona. Segons la OMS, el 70% de dones assassinades en el món són víctimes de les seves parelles o ex parelles i aquesta violència és la principal causa de mort i discapacitat entre dones de 16 a 44a.

Un altre dels temes importantíssim a tenir en compte és el dels fills i filles d'aquestes dones, que sempre són víctimes de la violència malgrat no la pateixin directament. Veiem com, malgrat les dones tenen una situació de major vulnerabilitat a nivell econòmic són les que continuen sostenint la cura d'aquests infants. Les dificultats de denunciar també van lligades a la por a perdre els fills o la por a no poder-los protegir de la violència que el pare exerceix contra ells. Recentment hem vist a través dels mitjans casos de dones que lluiten pels seus fills exposant-se a contradir ordres judicials. Casos en els que els pares s'havien desentès de la cura dels menors durant anys i de cop apareixen com els millors pares del món reclamant la custòdia. És necessari que això es pugui entendre dins la continuació de la violència que s'exerceix un cop les dones s'han separat, aquesta continuació és a través de l'abús econòmic i a través de la manipulació dels fills/es, és una manera de continuar castigant a la mare per haver trencat el cicle de la violència. En aquest sentit hem de parar atenció a que veiem augmentar la recomanació i/o imposició per part de serveis d'atenció jurídica o bé per part de advocats/es de fer mutus acords i custòdies compartides demostrant un nul coneixement del procés de violència, equiparant separacions sense violència a separacions en que la causa es la violència, i per tan estem parlant de dues parts en total desigualtat de drets i poder i no podem obviar això sense saber que en aquests casos es deixa desamparades a les dones ja que cediran a les múltiples pressions dels agressors per tal de minimitzar les reaccions violentes. Aquesta qüestió encara no s'ha entès suficientment en l'àmbit del dret, especialment en el civil.

Que les dones denunciïn o no tindrà a veure amb que realment es pugui garantir una seguretat i protecció, alhora que a nivell penal es pugui posar un límit a qui exerceix violència. Des de les organitzacions de dones estem veient masses casos en que la violència queda impune i els efectes d'aquesta impunitat són molt greus per a les dones. Per una banda se les torna a victimitzar ja que després d'un procés judicial llarg i costós no s'ha donat una credibilitat i una resposta al seu patiment, a més la por i la inseguretat s'instauren ja que l'òrgan judicial era l'únic que realment podia donar el missatge social de que maltractar té conseqüències. Per altra banda el maltractador surt reforçat, no hi ha ningú que pugui posar límits a la seva conducta i

es reforça la percepció de poder respecte la dona i si és el cas, els fills i filles. Respecte aquests, hem de pensar quin missatge aprenen quan el pare pot continuar utilitzant la violència sense cap tipus de conseqüència. Com l'altre dia explicava una dona després del judici en el que l'exmarit ha quedat absolt, el fill menor d'edat li va dir «mama m'ha dit el papa que s'ha demostrat que ell no és violent, per si de cas jo de tu aniria amb una gravadora perquè ell mai parla de tu com la mama, sempre et diu la filla de puta». Malgrat aquest testimoni ens pot posar els pèls de punta veiem masses casos similars en que la confusió dels fills i la possibilitat de que aquests repeteixin els patrons violents en edat adulta augmenten quan la resposta judicial deixa impune la violència.

Estudis com el que avui es presenta ens donen llum per a entendre per què les denúncies de les dones van disminuint malgrat tenir lleis estatals i autonòmiques específiques de violència. Aquest fet fa que ens plantejem els objectius de les polítiques públiques en matèria de dret i si els objectius estan encaminats a oferir una reparació real a les dones (que en molts casos potser que ho facin) o únicament a disposar de dades en relació a les denúncies, no s'entén sino les dificultats en que és troben les dones a obtenir una ordre de allunyament, a tenir informació sobre l'estat de l'ordre d'allunyament, o les dificultats per a posar denúncia en situacions en que la violència física no és evident.

Podem extreure algunes qüestions que podrien facilitar la denúncia, m'agradaria acabar posant l'èmfasi en dues:

La formació de professionals en el circuit d'atenció a violència, especialment el judicial, veiem el bon resultat que ha tingut la formació especialitzada en el cas dels mossos d'esquadra a Catalunya. Quan parlem de l'àmbit judicial ens referim a jutges i jutgesses, advocats i advocades però també a tots els serveis que formen part de l'entramat judicial i que tenen incidència en la resolució del cas: serveis forenses i psicològics que poden validar o no el testimoni de les dones i detectar la violència que estan vivint. Fa poc una dona explicava com una psicòloga d'un d'aquests serveis interpretava la ordre d'allunyament que tenia com un impediment i un obstacle per part de la mare per tal de normalitzar la relació dels fills amb el pare

Des d'entitats de dones o serveis públics que treballem en l'atenció sovint no es prenen en consideració els certificats o informes que fem com element que certifiquen l'abús, quan som organitzacions o serveis especialitzats amb professionals formades específicament.

Una altra qüestió és l'accés a la informació als seus drets, aquest és un problema comú amb el que es troben les dones però que especialment afecta a les migrades. I informació també respecte la custòdia dels fills/es en els processos civils, a Tamaia atenem a dones que han perdut totalment el contacte amb els seus fills ja que la manipulació d'aquests per part del pare i males actuacions judicials han trencat totalment el vincle amb la mare.

Per acabar m'agradaria ressaltar que a diferència de les creences que alguns sectors estan intentant difondre, les dones no busquen la venjança quan han patit violència,

volen refer les seves vides, volen poder viure tranquil·les, allunyar la violència dels seus entorns. Dependrà de que els hi puguem donar l'autoritat necessària com a professionals i com a persones per a que el sistema judicial realment les pugui protegir.

No donar autoritat als testimonis de les dones no les protegeix, les perjudica. Sembla per alguns testimonis extrets de l'estudi que alguns professionals de la justícia creuen que donant un toc d'atenció als maltractadors, una altra oportunitat al no haver arribat a judici, els homes deixaran d'actuar així, sense veure totes les accions que prèviament les dones han fet per aturar la violència i que no han funcionat justament perquè el problema no és el que elles han intentat, el problema és la permissivitat que continua havent en relació al tema.

Hem de tenir en compte els efectes que l'abús té en l'autopercepció de les dones, ja que si aquesta es pot mantenir en el temps té a veure amb un procés llarg de menysvaloració de la dona que porta a un estat de confusió respecte el que elles perceben i senten com a danyí

© Rake! Ecurriol Martínez. Tamaia Viure Sense Violència, sccl. Barcelona 2013.
Tots els drets reservats.

En la utilització dels continguts d'aquest document caldrà indicar de forma clara el títol del text, el nom i cognoms de la persona autora i de l'entitat TAMAIA Viure Sense Violència, SCCL. No s'autoritza la seva reproducció o altres formes d'explotació efectuades amb finalitats de lucre ni la seva comunicació pública des d'un lloc aliè a Tamaia. Tampoc s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a l'entitat
